

آداب زیارت سیدالشهداء علیهم السلام - جلسه اول

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

آیا زیارت در اسلام مشروعیت دارد یا مشروعیت ندارد؟

در قرآن کریم در سوره مبارکه شوری آیه ۲۳ آمده است ﴿قُلْ لَأَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾

رسول ما! به مردم بگو، من نسبت به رسالتم از شما اجر و مزدی نمی‌خواهم مگر مودت ذوی القربی.

ذوی القربای پیغمبر چه کسانی هستند؟

در کتاب ذخائر العقبی (از کتب اهل سنت) از احمد ابن حنبل این روایت نقل شده است که ابن عباس از رسول خدا نقل می‌کند: وقتی آیه ۲۳ سوره مبارکه شوری نازل شد، قیلَ لِرَسُولِ اللَّهِ مِنْ قُرَابَتِكَ الَّذِينَ وَجِبَتْ مَوَدَّتُهُمْ؟ شخصی از خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سوال کرد: آن کسانی که این آیه، مودت آن‌ها را واجب کرده است و ذوی القربای تو هستند چه کسانی هستند؟ حضرت می‌فرماید: عَلِيُّ وَاِبْنَاهُمَا. عَلِيُّ وَاِبْنَاهُمَا. فاطمه زهرا علیها السلام و دو فرزند ایشان علیها السلام که معصوم هستند. این‌ها ذوی القربای پیغمبر هستند که آیه مبارکه مودت آن‌ها را لازم دانسته است و واجب کرده است.

در رابطه با اظهار محبت و مودت نسبت به خاندان پیامبر عظیم الشان اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در منابع اهل سنت روایات زیادی داریم و از این میان به دو روایت اکتفا می‌کنیم.

حدیث اول: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ حُبِّ نَبِيِّكُمْ وَ حُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ.

فرزندانتان را بر سه خصوصیت تربیت کنید. بر مبنای محبت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و محبت خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و تلاوت و قرائت قرآن تربیت بکنید. این حدیث در کتاب «کنز العمال» آمده است.

حدیث دوم: در «نور الابصار» شبنلجی آمده است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم حُبُّ آلِ مُحَمَّدٍ يَوْمًا خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ وَمَنْ مَاتَ عَلَيْهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

یک روز محبت پیامبر و آل پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از یک سال عبادت برتر است و کسی که بر محبت پیامبر و آل پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از دار دنیا برود، داخل بهشت می‌شود.

آداب زیارت سیدالشهداء علیه السلام - جلسه اول

آیه مبارکه از ما اظهار مودت خواسته است. مودت را تحت عنوان مزدی برای ۲۳ سال رسالت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خواسته است. یکی از کارهایی که می‌تواند این محبت را به ظهور و بروز برساند به زیارت رفتن است. زیارت رفتن یکی از راه‌های اظهار مودت است.

اگر شما قائل بشوید که پرداخت مزد پیغمبر واجب است این زیارت هم واجب می‌شود. اگر شما قائل بشوید که پرداخت مزد پیغمبر مستحب است این زیارت هم مستحب می‌شود. چون مزد آن است. اگر شما قائل شما بشوید که پرداخت مزد پیغمبر مباح است و چه پرداخت شود و چه نشود فرقی ندارد، این زیارت هم امری مباح می‌شود. اما هیچ کس نقل نکرده است که پرداخت مزد رسالت پیغمبر حرام باشد یا مکروه باشد. قطعاً حرام و مکروه نیست این زیارت ولی می‌تواند مباح باشد، می‌تواند مستحب باشد و می‌تواند واجب باشد. اما عقل از آن حیث که عقل است می‌گوید پرداخت مزد واجب است. بنابراین یکی از آن راه‌ها هم که زیارت باشد و جزء موارد پرداخت مزد رسالت است، واجب می‌باشد.

معنای زیارت:

زیارت در لغت از ریشه «زور» است به معنای عدول از هر چیزی. بر این اساس به زائر از آن جهت می‌گویند که کسی وقتی می‌رود به زیارت اهل بیت علیهم السلام از همه چیز انصراف پیدا کرده و عدول کرده است و روی برگردانده است و روی کرده است به طرف آن کسی که او را زیارت می‌کند. بنابراین در زیارت دو چیز لازم است؛ **اول**: روی برگرداندن از چیزی و عدول کردن از آن و انصراف داشتن از آن. **دوم**: توجه داشتن به چیز دیگری.

در اصطلاح، زیارت به معنای «ملاقات همراه با عدول از هر چیزی به قصد بزرگداشت ملاقات شونده و انس گرفتن با آن ملاقات شونده» است. پس شما اگر زیارت می‌کنید می‌خواهید آن زیارت شونده را تکریم و احترام بکنید. لازمه احترام این است که شما به ایشان توجه پیدا بکنید، انس بگیرید و از دیگران انصراف داشته باشید.

بنا بر تعریف اصطلاحی، تشریف ما به هر یک از مشاهد مقدسه، زمانی زیارت محسوب می‌شود که سه معنا تحقق پیدا بکند؛

۱. از همه چیز عدول بکنیم.
۲. قصد ما بزرگداشت ایشان باشد، نه اینکه برویم و درب و دیوار را نگاه بکنیم.
۳. به انگیزه انس با این بزرگواران برویم.

ارکان زیارت

در هر زیارتی چهار رکن وجود دارد. یکی **زائر** است. دوم **مزور** است یعنی کسی که آن را زیارت می‌کنیم و ملاقات می‌کنیم. سوم **مزار** است یعنی همان حرم و همان مکانی که آن بزرگ آنجا دفن شده است و گاهی تعبیر می‌کنند به روضه و یا مشهد. چهارمین رکن **زیارتنامه** است. زیارتنامه ترتب بیان کمالات آن مزور است. در زیارتنامه ما شرط داریم که باید مأثور باشد. یعنی از ناحیه معصوم علیه السلام رسیده باشد. زیارتنامه بیانگر میزان ارادت به آن مزور است. اعلام تویی نسبت به آن‌ها و تبری از دشمنان آن‌ها است.

این چهار رکن زمانی تحقق پیدا می‌کند که یک اندیشه‌ای پشت آن باشد و آن اینکه ما این مزور را زنده بدانیم.

حیات مزور هم در علم فلسفه به عقل اثبات می‌شود. و هم به حسب قرآن اثبات می‌شود که ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ فکر نکنید کسانی که در راه خدا به شهادت رسیده‌اند مرده هستند، این‌ها زنده هستند.

بنابراین اگر من می‌روم در مقابل ضریح سیدالشهداء قرار می‌گیرم دیگر معنا ندارد موبایلم را در بیاورم. این زمانی است که شما دارید شش گوشه را می‌بینید و نه صاحب شش گوشه را. دیگر معنی ندارد که من در مقابل ضریح به جدال و بحث و سلام و علیک با دیگران مشغول باشم. شما در مقابل بزرگتر ادب حضور بزرگتر را باید رعایت کنید. این حکایت از این می‌کند که زائر برای تشریف باید آدابی را داشته باشد. در حرم نباید فریاد زد و هل داد. این مال زمانی است که من جز ضریح و سنگ را نبینم. این‌ها مقدس هستند ولی از این‌ها مهمتر مزور است.

روایاتی را از کتاب «وفاء الوفاء» که یکی از کتب معتبر اهل سنت است، در باب زیارت بخوانیم که پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم راجع به زیارت کردن چه می‌فرمایند.

۱. از عبد الله ابن عمر از رسول خدا نقل شده است. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ: مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي؛ کسی که به زیارت من می‌آید واجب است که من شفاعت او را بکنم.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم مَنْ جَاءَنِي زَائِرًا لَا تَحْمِلُهُ إِلَّا زِيَارَتِي كَانَ حَقًّا عَلَيَّ أَنْ أَكُونَ شَفِيعَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر کس به زیارت من بیاید و قصد زیارت من را داشته باشد، (یعنی قصدی جز زیارت من نداشته باشد)، حق او است که من در روز قیامت شفیع او بشوم.

آداب زیارت سیدالشهداء علیهم السلام - جلسه اول

۳. از وجود نازنین رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است که: مَنْ حَجَّ فَزَارَ قَبْرِي بَعْدَ وَفَاتِي كَانَ كَمَنْ زَارَنِي فِي حَيَاتِي؛ اگر کسی حج انجام داد و بعد بیاید قبر من را زیارت بکند بعد از اینکه من از دار دنیا رفته بودم مثل این است که من را در دوران حیاتم زیارت کرده باشد.

وهابی‌ها که می‌گویند پیغمبر از دنیا رفته است و کاری از ایشان بر نمی‌آید می‌خواهند این روایاتی را که در باب زیارت آمده است را مختص زمان حیات پیغمبر بکنند. ولی در این حدیث پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تصریح می‌کنند که دوران ممات ایشان هم فایده دارد.

۴. مَنْ حَجَّ الْبَيْتَ وَ لَمْ يَزُرْنِي فَقَدْ جَفَانِي؛ اگر کسی برود خانه خدا و به زیارت من نیاید به من جفا کرده است. از این روایت فهمیده می‌شود که (إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى) اگر آدم بخواهد مودت ذوی القربای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را داشته باشد و به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم جفا نکرده باشد یکی از مصادیق آن، زیارت است.

۵. در «احیاء العلوم غزالی» آمده است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم مَنْ وَجَدَ سَعَةً وَ لَمْ يَفِدْ إِلَيَّ فَقَدْ جَفَانِي هر کسی که در خودش یک توانایی ببیند یعنی توانایی مالی داشته باشد و توانایی جسمی داشته باشد و راه هم امن باشد، اما به زیارت من نیاید به من جفا کرده است.

حالا ما رفتیم به زیارت رسول خدا، بعد از آن چه می‌شود؟

۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم مَنْ زَارَنِي مُتَعَمِّدًا كَانَ فِي جَوَارِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي الْأَمْنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر کس به قصد زیارت من بیاید، روز قیامت در پناه من خواهد بود. اگر کسی در حرم خدا و یا حرم من از دار دنیا رفت، روز قیامت در خیمه آن کسانی است که آن‌ها در روز قیامت از فرع اکبر در امان هستند.

۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ مَلَكًا يَبْلُغُنِي وَ كَفَى أَمْرَ دُنْيَاهُ وَ آخِرَتِهِ وَ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا أَوْ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ هر کسی که نزد قبرم بر من صلوات (درود و سلام) بفرستد خداوند ملکی را قرار می‌دهد که این سلام را به من برساند و امر دنیا و آخرتش را همین ملک به خاطر همان صلوات در کنار مزار من، کفایت می‌کند و من برای او در قیامت شفیع خواهم بود. یا شاهد و گواه او در قیامت خواهم بود.

آداب زیارت سیدالشهداء علیهم السلام - جلسه اول

ما در زیارتنامه اینطور به ساحت مقدس رسول اکرم صلی الله علیه و آله بیان می‌کنیم: **وَإِذْ لَمْ أَلْحَقْتُكَ حَيًّا فَقَدْ قَصَدْتُكَ بَعْدَ مَوْتِكَ عَالِمًا أَنَّ حُرْمَتَكَ مِثْلًا كَحُرْمَتِكَ حَيًّا فَكُنْ لِي بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ شَاهِدًا؛** اگر در زمان حیات شما موفق به دیدار شما نشدم اکنون زیارت شما را قصد کرده‌ام در حالیکه اعتقاد این است که شما همان آثاری را در عالم برزخ دارید که در عالم دنیا داشته‌اید. (یعنی احترام نهادن به شما بعد از مرگ مانند احترام گذاشتن به شما در زمان حیاتتان است. یعنی من در اعماق وجودم اعتقاد دارم که شما زنده هستید و به همین جهت است که شرفیات محضر شما شده‌ام.) یا رسول الله! به این احوالی که خدمت شما عرض کردم نزد خداوند گواه باش.